

EGY „SZAKKÖZLÖNY” SZÜLETÉSE

VISI LAKATOS MÁRIA

A *Statisztikai Szemle* fennállásának nyolcvanadik esztendeje alkalmából a szerző – korábbi kutatások eredményeinek és belső dokumentumok felhasználásával – áttekinti a folyóirat megszületésének, létrejöttének körülményeit, hagyományos és újabb szerkesztési jellemzőit, majd ismerteti a jelen céljait és a jövőbeni terveket.

TÁRGYSZÓ: Statisztikai Szemle. Nyilvánosság. A Statisztikai Hivatal története.

Huszonöt éves fennállása idején, 1896-97-ben a magyar Központi Statisztikai Hivatal – az időszakonként megjelenő pénzügyi nehézségek ellenére – Európa-szerte elismert eredményeket mondhatott magáénak. A vezető magyar statisztikusok *Keleti Károly*val, *Kőrösy Józseffel* és *Hunfalvy Jánossal* az élen, már az 1870-es években megalapozták a magyar hivatalos statisztika nemzetközi jó hírét, és mondhatjuk, hogy a nemzetközi statisztikai élet köztisztviselőnek örvendő és aktív résztvevői voltak. A XIX. század végén és az első világháborút megelőző években a magyar hivatalos statisztikai tevékenység az ország társadalmi-gazdasági életének egyre nagyobb területére terjedt ki. 1872-től rendszeresen megjelentek az összefoglaló évkönyvek, később a zsebkönyvek, a havi és időszaki jelentések adattárai és elemzései. A statisztika a tudományos életben is megfelelően képviseltette magát, éppúgy jelen volt a Magyar Tudományos Akadémián, mint a nemzetközi statisztikai kongresszusokon (1872-ben a szentpétervári, majd 1876-ban a budapestin), illetve ezek utódintézményében, az 1885-ben megalakult Nemzetközi Statisztikai Intézetben.¹

E sikeres fejlődés eredményeképpen, az 1920-as évek elején, már több mint fél évszázada fennállt és működött a Hivatal, azonban önálló szakmai tudományos, tájékoztató folyóirata még mindig nem volt a hivatalos statisztikának. Pedig már 1860-ban, a Magyar Tudományos Akadémia Statisztikai Bizottmányának megalakulásakor felmerült annak szükségessége, hogy a bizottsági tagok értékes tanulmányaikat az érdeklődők számára közze tegyék. Erre átmenetileg alkalmasnak is bizonyultak az 1861-ben megindított és Hunfalvy János egyetemi tanár, a bizottság titkára, majd *Keleti Károly*, a Statisztikai Hivatal első igazgatója által szerkesztett *Statisztikai Közlemények*, illetve a *Statisztikai és Nemzetgazdasági Közlemények* c. periodikák. A *Statisztikai Közlemények* nemcsak tanulmányo-

¹ Tagjai ekkor magyar részről Keleti Károly, Hunfalvy János, Kőrösy József voltak. *Kármán V.* (1973): A Nemzetközi Statisztikai Intézet 1973. évi bécsi kongresszusa elő. *Statisztikai Szemle*, 51. évf. 2. sz. 181–191. old.

kat közölt, hanem a hazai és külföldi statisztikai eseményekről is beszámolt, és időnként ismertette a külföldi statisztikai folyóiratokat is. „...tehát a statisztikai folyóirat szerepét töltötte be, és így volt ez egészen az első világháború végéig, bár neve és szerkesztője többször változott, sőt 1894-től kiadója is. Ekkor ugyanis a Magyar Közgazdasági Társaság vette át kiadását, szerkesztője azonban a Statisztikai Hivatal vezetője volt.”²

Thirring Gusztáv „Akadémiánk és a hazai statisztika” című akadémiai székfoglaló dolgozatában így foglalja össze a statisztika intézményesítésének előtörténetét.³

„*Csengery Antalé* az érdem, hogy az 1860. május 7-én tartott osztályülésben tett indítványával az új korszellem által kívánt rendszeres statisztikai adatgyűjtésen alapuló munkásság megindítására a lökést megadta. Találón jegyezte meg, hogy a hazai statisztika megteremtése éppen úgy nem várható idegen kezeiktől, mint ahogy a magyar történettudományt is csak hazai tudósok művelhetik. A közállapotok helyes megismerése nemzeti érdek, s egy e célra alakítandó bizottság éppen oly szolgálatot teend a nemzeti tudománynak, mint az ugyanakkor megalakult történettudományi vagy a két évvel idősebb archaelógiai bizottmány. E fontos érdek ápolására tehát *Csengery* indítványára megalakult az Akadémia *Statisztikai bizottmánya*, melynek feladatává tétetett a magyar korona országaira vonatkozó mindennemű adatoknak gyűjtése, rendezése, megbírálása, más államok adataival való egybevetése és azok közzététele által Magyarország lehetőleg hű statisztikai megismertetésének előmozdítása és a változó közállapotoknak állandó megfigyelése.”⁴ Helyesen fogta fel a bizottmány feladatát *Toldy Ferenc* titoknok, amidőn 1860. október 12-én előterjesztett jelentésében úgy nyilatkozott, hogy a statisztikának, mint a nemzeti önismeret gazdag forrásának, nem szabad a politika szolgálojának lenni, hanem ellenkezőleg egyik vezetőjéül van hivatva szolgálni. A statisztika – írja a *Statisztikai Közlemények* I. kötetének előszavában – tudományosan kezelve egyfelől magasabb természeti törvények felismerésére vezet, másfelől a státusférfiúnak vezérpontokat szolgáltat a társadalom mindennemű érdekei pontosb felismerésére és kifejtésére.

A Statisztikai bizottmány 1860. június 9-én tartotta alakuló ülését, amelyben elnökévé *gr. Desseffy Emilt*, alelnöknek *Korizmicz Lászlót* választotta meg. A bizottság tagjai voltak *Csengery Antal*, *Galgóczy Károly*, *Hunfalvy János*, *Kautz Gyula*, *Konek Sándor*, *Lónyay Menyhért gr.* és *Weninger Vince*, előadójául, jegyzőjéül és kiadványainak szerkesztőjéül *Hunfalvy János* választott meg. A bizottmány legfontosabb feladata lévén az adatgyűjtés forrásainak és eszközeinek megállapítása, elsőben is a bécsi statisztikai hivaltaltól kívánta beszerezni a Magyarországra vonatkozó s általa még fel nem dolgozott népmozgalmi statisztikai adatoknak átengedését, azután pedig az állami, egyházi, igazságügyi és egyéb hatóságokat, testületeket, egyesületeket és intézeteket, a kereskedelmi és iparkamarákat, a hitelintézeteket, az iskolákat s egyéb intézményeket kívánta a rendszeres adatszolgáltatás körébe bevonni. Az első kívánsága nem teljesült, a hazai hatóságok és intézetek adatszolgáltatása azonban csakhamar megindult s eléggé kielégítő eredménnyel járt...

A begyűlt anyag közlésére a bizottmány *Statisztikai Közlemények* címen külön kiadványt indított meg, melyet 1000 példányban nyomatott, évente 4 tízives füzetben, évi 1 forint előfizetési ár mellett. A Közlemények szerkesztését *Hunfalvy Jánosra* bízta, aki e feladatát a legkitünőbbben oldotta meg. A Statisztikai Közlemények a magyar közállapotok ismeretének alapvető forrásmunkájává váltak, melyek a hatvanas évek Magyarországnak minden irányban leghűbb képét adják. 1861-től 1864-ig hat kötet jelent meg mintegy 70 nagyobb tanulmánnyal, melyek Magyarország közviszonyait minden irányban megvilágítják.

1865-től kezdve a Közlemények irányában némi változás állott be. A Statisztikai bizottság azon meggyőződésre jutott, hogy a statisztikai adatok egybeállításánál és feldolgozásánál okvetlenül a nemzetgazdaság elveit kell zsinórmértékül alkalmazni és másfelől a nemzetgaz-

² A Magyar Statisztikai Szemlééről. Kézirat. Szerző és év megjelölése nélkül. (*Gyula Ferenc* hagyatékából.)

³ *Thirring G.* (1927): Akadémiánk és a statisztika. (Akadémiai székfoglaló.) Magyar Tudományos Akadémia, Budapest. 22–25. old.

⁴ *Statisztikai Közlemények*, I. kötet. 1860. III. oldal.

daságnak a maga tételeit statisztikai adatokkal kell igazolnia és támogatnia. Statisztika és nemzetgazdaság tehát szoros kapcsolatban vannak, egyik sem lehet el a másik nélkül. Innen van, hogy a Közlemények eddigi hat kötetében a nemzetgazdasági szempontokat elmellőzni nem lehetett, hogy azokban olyan értekezések is találkoznak, melyek inkább nemzetgazdasági, mint sem szorosan vett statisztikai dolgozatok.⁵ A bizottság tehát elhatározta, hogy ezentúl a nemzetgazdaság körébe vágó kérdések megvitatásával tüzetesen fog foglalkozni és füzeteiben tisztán nemzetgazdasági értekezéseket is fog közölni, melyek a tudomány legújabb és legérdekesebb vívmányainak és hazánk közviszonyait kiválólag érdeklő közgazdasági kérdések megvitatására fognak kiterjedni. Ennek megfelelőleg a bizottság a Közleményeknek új folyamát indította meg *Statisztikai és Nemzetgazdasági Közlemények* címén. A Közlemények szerkesztője továbbra is Hunfalvy János maradt de a VI. kötettől kezdve (1869) – Hunfalvy szemeinek gyengése miatt – Keleti Károly vette át a szerkesztést. Az irányváltásnak megfelelőleg újjáalakított bizottság elnöke gróf Dessewffy Emil, alelnöke Korizmic László maradt, tagjai lettek a régi bizottságból megmaradt Csengery, Galgóczy, Hunfalvy, Kautz, Konek, Lónyay, és Weningeren kívül Barsi József, Keleti Károly, Szathmáry Károly, Tormay Károly és Trefort Ágoston. A Statisztikai és Nemzetgazdasági Közleményekből 1871-ig 8 kötet jelent meg, 65 nagyobb tanulmánnyal és számos apróbb közleménnyel és hírrel.” – írja Thirring Gusztáv.

Mint az idézett részletből is látható, a hazai statisztikáról szóló rendszeres tájékoztatást lényegében a Magyar Tudományos Akadémia vállalta magára 1871-ig, az önálló Országos Statisztikai Hivatal létrejöttének királyi jóváhagyásáig.

Keleti Károly, a Hivatal létrehozásán fáradozva, a különböző felterjesztésekben és emlékiratokban mindig kitért ugyan az adatok közzétételének fontosságára és ennek módjára, tanulmányozta a fejlett országok gyakorlatát, 1867-ben mégis azt a következtetést vonta le, hogy a statisztika eredményei közlésének kialakult gyakorlata nem szorul változtatásra.⁶

„Nálunk egyelőre külön közlőny megindítása nem látszik szükségesnek, de a kezdetben csak gyéren használható, mert meg nem bízható, habár nagy számmal levő adatokra nézve ajánlatosnak sem. A statisztikai kisebb közleményekre a miniszterium által megindítandó *hivatalos lap* nagyobb, tudományos cikkek az akadémia statisztikai bizottsága által kiadott *statisztikai és nemzetgazdasági közlemények* volnának használhatók, ha ugyan az akadémia erre rááll, mi egyébiránt remélhető, mely esetben úgyszólván szűk budgetjéhez a kormány némi pótlással járulhatna, hogy most évenként csak 3-4 füzetben megjelenő közlemények legalább hat füzetben jelenhetnének meg.”

Ezen kívül, arra is kitér Keleti, hogy

„Ajánlatos volna mindamellett ily szakközlőny, ha a magyar összes miniszterium minden nemzetgazdasági érdekű közleményei és adatai ebben jelenhetnének meg, mely esetben e közlőny a hivatalos statistika eredményeire és e szakba vágó tudományos értekezések közzétételére is használható levén, a kellő összhang végett azonban okvetlenül a statisztikai hivatalban szerkesztnének, nehogy eltérő adatok által a közönség bizalma magyar hivatalos közlemények iránt megingattassék...”

A Hivatal tervezett költségvetési előirányzatában pedig évi 1000 forintot jelöl meg költségpótlék címen „...költségpótlék az akadémia statisztikai közleményeire 1000 ft.

⁵ Statisztikai és Nemzetgazdasági Közlemények, I. kötet, 1865. III. oldal.

⁶ Keleti, K. (1867): Vélemény a magyar statisztikai hivatal szervezéséről. (Első emlékirat. 1867. március 10.)

(vagy pedig szakközlöny adatnék ki, melynek költsége 2 ívet számítva havonként körülbelül ugyanannyi)”. Idézi: Bokor, G. (1896): *A magyar hivatalos statisztika fejlődése és szervezete*. Országos M. Kir. Statisztikai Hivatal. Budapest Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság (22–23. old.).

Az anyagiak azonban szűkösek voltak. Az 1868-ban írt, *„Javaslat a statisztikai szakosztály működésének szervezésére”* című írásában⁷ Keleti így foglalja össze véleményét és – jobb híján – szükségmegoldási ajánlásait az adatok közzétételéről:

„Miután a közönség elkerülhetetlen részvéte a hivatalos statistika iránt csak úgy kelthető fel legbiztosabban, ha a közönség ily hivatal vagy szakosztály létezéséről s mikénti működéséről mielőbb tudomást szerez: felette szükséges, hogy a statisztikai szakosztály hováhamarább közleményekkel léphessen a közönség elé.

A meglevő és még várható anyag, valamint az igénybe vehető erők ismerete valószínűvé teszi, hogy ily közlemények még a folyó évről is megjelenhessenek. Miután azonban az országos statistikára eddigelé szánt költség szerint külön közlöny kiadása aligha lehetséges, hogy a kitűzött cél mégis, a jelen eszközök igénybevétele mellett is megközelíthető legyen, a következők volnának figyelembe veendőek:

Van ugyanis a meglevő anyag között, s a várható is körülbelül hasonló lesz – olyan, mely érdekes ugyan, de külön feldolgozást nem igénylő adatokból áll. Ezek egyszerűen a *„Budapesti Közlöny”* egy külön rovatában volnának közlendők. E rovat megnyitáskor némi bevezetésben tudtára lehetne adni a közönségnek, hogy ezek a minisztérium statisztikai szakosztályából kerültek, s időnként ismételtetni fognak; van továbbá olyan anyag, mely egy tárgyat kimerít ugyan, de tudományos feldolgozást igényel. Ily adatok ki volnának adhatók akár az osztálytagok, akár a tanácsstagok valamelyikének feldolgozás végett, és az illető munkás neve, de a statist. szakosztály felülörködése s így mintegy czégje alatt a M. Tud. Akadémia *„Statisztikai és Nemzetgazdasági Közleményei”*-ben láthatnának napvilágot;

van végre oly anyag, mely az ország legkülönbözőbb vidékeiről kerülven s a legkülönbözőbb tárgyakra vonatkozván, csak *évkönyv* alakjában volna összeállítható és hasznosítható.”

Ezekből a gondolatokból kitűnik Keleti tágabb tájékoztatási koncepciója. Már a közlemények, adattárak műfajára is történik utalás.

Keleti tehát a tájékoztatásban szükségesnek tartotta az ország közállapotairól szóló évi összefoglaló jelentést éppúgy, mint egy szakközlöny meglétét. Az előbbi kiadása *„Kormányjelentés”* címen 1897-ben, a XXXV. tv. alapján meg is kezdődött, az utóbbi azonban még váratott magára.

Végül is a *Statisztikai Szemle* megalapítása és rendszeres kiadása csak a XX. század első negyedében valósult meg. A legfőbb akadályok között nem kis részben az első világháború négy nehéz évét, az ezt követő forradalmat, valamint a trianoni békét és következményeit kell megemlíteni. Az már a történelem furcsa játéka, hogy közvetve bár, de mégis ez utóbbi tényezők segítették a folyóirat létrejöttét, sőt nemcsak a folyóiratét, hanem a Magyar Statisztikai Társaságét is. A dokumentumok szerint a XIX. századi szellemi gyökerek még élők és erőteljesek voltak, amikor a „külön társaság” létrehozásának eszméje újra és újra, már az első világháborút megelőző években is felmerült.⁸

1922-re a kormányzat elérkezettnek látta az időt arra, hogy megkísérelje megtalálni az ország elfogadható helyét az európai gazdasági-politikai-kulturális életben a kialakult

⁷ Hivatalos statisztikai közlemények. I. évf. I. füzet. Pesten 1868. Emrich Gusztáv magy. akad. nyomdászánál. 6. old.

⁸ Thirring, L.: Visszaemlékezések az egykori Statisztikai Társaságra és a Népeségstudományi Csoportra. Budapest. Ismertette dr. Gyulay Ferenc (1981), *Statisztikai Szemle*, 59. évf. 7. sz. 759–762. old.)

körülmények között. A külügyi politika ebben a munkában jelentős szerepet juttatott a statisztikai hivatalnak és munkatársainak. Ugyanis a jó szakmai hírnévnek örvendő intézmény és köztisztviselőiben álló tagjai már korábban jelentős nemzetközi tekintélyt vívtak ki, amelyet sem a háború, sem az azt követő évek eseményei nem tudtak kikezdeni. Így azután a „külön közlöny” és a „külön társaság” létrejöttéhez a Külügyminisztérium egy igen fontos kezdeményezése adta meg a döntő lökést. 1921. március 29-én kelt, 20.282. pol.kir.sz. leirata szerint: „...a külügyminiszter a m. kir. Központi Statisztikai Hivatal figyelmébe ajánlja a statisztika külföldi szerveivel való kapcsolatok újrafelvételét és lehető mélyítését, mert a felvilágosító munka, amely hivatva van a külföldön elosztatni a rólunk alkotott rossz véleményt és helyes megvilágításban mutatni be országunk helyzetét, talán a statisztika útján a tudományos statisztika nemzetközileg szervezett hálózatán keresztül érheti el a legszebb eredményeket.”⁹

Nehéz feladat hárult a Központi Statisztikai Hivatalra. Különösen kiváló ez, ha visszautalunk az ekkor még érvényben levő 1897. évi XXXV. (második) statisztikai törvényre, mely egyértelműen kiállt a statisztika függetlenségének és politikamentességének megőrzése mellett. Az ún. első *előértekezlet* vitái során¹⁰ a külügyi ajánlás egy Hivatalon belüli nemzetközi osztály létrehozását, és egy ugyanott szerkesztett – a külföld számára szóló, francia nyelvű – folyóirat kiadását javasolta. Szabóky Alajos, a Hivatal igazgatója azonban megvilágította a jelenlevők előtt, hogy „...e kényes feladat megoldására (többek között például külföldi magyar vonatkozású, esetleg ellenséges beállítottságú publikációk nyilvántartására, az illetékes szervek tudomására hozatalára), a politikamentességre és tudományos objektivitásra törekvő Hivatal nem vállalkozhat. Felszólalásában a *külföldi szakirodalom* figyelemmel kísérését a Hivatal nevében elvállalta, de hangsúlyozta – és ezzel megadta a tárgyalások alaphangját –, helyesebbnek látja, ha a kívánt folyóirat kiadásáról is –>minden hivatalos vagy félhivatalos látszat elkerülése céljából< – a Statisztikai Hivaltól teljesen függetlenül működő statisztikai társaság gondoskodnék.”

E szílat felvéve szötte tovább a gondolatot Buday László, aki felismerte a régen óhajtott Statisztikai Társaság megalakításának lehetőségét, „...mely a tervezett külföldi folyóirat számára is biztosítaná a > semleges égízt <”.¹¹ Ezt követően, fokozatosan haladva, kidolgozták a Magyar Statisztikai Társaságnak és francia nyelvű¹² folyóiratának tervét, melyhez a Hivatal, erejéhez mérten, megadta a pénzbeli, szellemi és szervezési támogatást. Ez volt az a lélektani pillanat, amikor a szervezők, mindenekelőtt Buday László és Szabóky Alajos elérkezettnek látták az időt a magyar nyelvű szakfolyóirat létrehozására is, melynek gondozását és kiadását a Központi Statisztikai Hivatalban látták megfelelőnek. Ugyanazt az alkalmat kihasználva, mellyel elindították a Magyar Statisztikai Társaságot és folyóiratát a *Revue*, (később) *Journal de la Société Hongroise de Statistique*-et, útjára bocsátották a Hivatal folyóiratát is, az 1923. január-februári kettős számával meg-

⁹ Gyulay, F. (1990): A Magyar Statisztikai Társaság története (1922–1949). *Statisztikai Szemle*, 68. évf. 10. sz. 770. old.

¹⁰ Az 1921. július 13-i értekezlet résztvevői: Szabóky Alajos a Hivatal igazgatója, Buday László egyetemi tanár, a Hivatal korábbi igazgatója, Bánlaky Adorján aligazgató, Laky Dezső min. osztálytanácsos (KSH), Gerevich Zoltán min. osztálytanácsos (Külügyminisztérium) és Elekes Dezső min. s. fogalmazó. Lásd a 9. lábjegyzetet.

¹¹ Lásd a 9. lábjegyzetet.

¹² A nemzetközi statisztikai élet hivatalos nyelve hosszú ideig a francia volt. Ezért lett a Magyar Statisztikai Társaság idegennyelvű folyóirata a *Revue*, (később) *Journal de la Société Hongroise de Statistique*. A folyóiratot a Külügyminisztérium és egyéb intézmények is támogatták. Alapítása Buday László nevéhez fűződik. 1932 után német és angol nyelven is közölt tanulmányokat.

jelenő első rendszeres magyar nyelvű statisztikai havi szakfolyóiratot, a *Magyar Statisztikai Szemlét*.

I. évfolyam 1923.		MAGYAR STATISZTIKAI SZEMLE		1—2. szám. Január—február	
SZERKESZTI ÉS KIADJA A M. KIR. KÖZPONTI STATISZTIKAI HIVATAL.					
Megjelenik havonta. Előfizetési ár az I. (1923. I—VI.) félévre 800 korona. Közhivatalok, közalkalmazottak részére 400 korona. Egyes szám ára K 150 —		IGAZGATÓ: SZABÓKY ALAJOS dr. h. államtitkár. Szerkesztéssel megbízva: DOBROVITS SÁNDOR dr. miniszteri titkár.		Szerkesztőség- és kiadóhivatal: Budapest, II., Keleti Károly-u. 5/7. TELEFON: 61—14.	
TARTALOM:					
Fülszó	Oid.	A világ hajóépítése	Oid.		
Terület és népesség.	1	A főbb vas- és acéltermelő államok ter-	30		
Magyarország népessége a trianoni		melési adatai	31		
béke után. — Kovács Alajos	3	Kereskedelem és közlekedés.			
Népmozgalmunk a békekötés előtt és után	6	Magyarország gyapjuszövetellátása a			
Szociális statisztika		kereskedelmi mérleg szempontjából.	31		
Munkapiac és munkanélküliség. — Ko-		— Torma Béla	31		
vács Norbert dr.	8	Kereskedelmi mérlegünk 1922-ben.	34		
A budapesti lakóházépítési statisztika leg-		A magyar kereskedelmi statisztikai érték-			
újabb eredményei	11	megállapító bizottság szervezete és mű-	36		
A gyermekmunkások száma az Egyesült-		kódése	36		
Államokban az 1920. évi népszámlálás	13	Magyarország külkereskedelmi forgalma az	38		
alapján	13	1882—1913. években. — Szónyi Gyula dr.	38		
Munkanélküliség néhány államban	14	Némely államnak kereskedelmi mérlege a	42		
Mezőgazdaság.		háború utáni években	42		
A mezőgazdasági termelés statisztika-		Árstatisztika és pénzügy.			
kájának újjászervezése. — Konkoly		A háború előtti magyar államadóssá-	44		
Thege Gyula	14	gok. — Szabóky Alajos dr.	44		
Németország gabonatermelése	17	A búzának, sertésnek és ezek termékeinek	55		
A gabonaneműek vetésterülete és termés-		ára 1922-ben	55		
eredményei a különböző országokban	18	Magyarország és a környező államok valu-	56		
Oroszország mezőgazdasági katasztrófája	20	tainak zürichi árfolyama az 1921. és	56		
A vetések állása a külföldön az 1922/23.	21	1922. évben. — Szigeti Gyula dr.	56		
gazdasági évben	21	A nagybani árak indexszámai néhány ál-	58		
I p a r.		lamban	58		
A magyar ipar helyzete a békeszerző-		Egyes államok aranytartáléka, bankjegy-	59		
dés után. — Farkasfalvi Sándor dr.	22	forgalma és bankkamatlába	59		
A Rajna- és Ruhr-vidék megszállásának		A csődök száma néhány államban	60		
gazdasági jelentősége	25	E g y é b.			
Széntermelésünk az 1922. évben	28	A Magyar Statisztikai Társaság meg-	60		
Cukortermelésünk az 1920—22. években	28	alakítása	60		
A világ széntermelése	29	Hírek az értékmegállapító bizottság köréből	61		
		Magyarország gazdasági jelzőtáblája	62		
Utánnyomás a forrás megjelölésével megengedve.					

Kettős szám. — Ára 300 korona.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS!

A magyar kir. központi statisztikai hivatal szerkesztésében és kiadásában folyó év elején „Magyar Statisztikai Szemle” címmel havi folyóirat indul meg.

A „Magyar Statisztikai Szemle” *szöveges* ismertetés keretében, *rajzok* (grafikonok) alkalmazásával, *gyorsan*, könnyen érthetően és mérlegelhetően közli a hazai és külföldi statisztikai adatokat.

Célja a háború óta teljesen megváltozott **hazai állapotok** feltárása és **nemzetközi viszonylatban** való megvilágítása, továbbá a statisztikai **adatgyűjtések** szükségességének, célszerűségének és **gyakorlati hasznának** bemutatása.

Ismertetni fogja a

NÉPESEDÉSI,	KÖZLEKEDÉSI,
KÖZEGÉSZSÉGÜGYI,	PÉNZÜGYI,
SZOCIÁLIS,	KÖZIGAZGATÁSI.
MEZŐGAZDASÁGI,	BŰNÜGYI,
IPARI,	KULTURÁLIS
KERESKEDELMI,	stb. statisztikai adatokat.

Forrásai a magyar kir. központi statisztikai hivatal adatgyűjtésein kívül a megbízható egyéb hazai, valamint a külföldi statisztikák. Ez utóbbiakról a statisztikai hivatal könyvtárába rendszeresen beérkező hivatalos és egyéb statisztikai közlemények nyújtanak bő s eddig ki nem aknázott anyagot.

A „Magyar Statisztikai Szemle” pozitív számokon alapuló tárgyilagos közlései meg fogják mutatni, mily erőforrások felett rendelkezik ma a magyarság s ismertetni fogja azok fejlődését. Ezzel egyidejűleg rá fog világítani a külföldi állapotokra és azok alakulására. Nélkülözhetetlen és megbízható ismereteket nyújt tehát mindenkinek, ki a magyar nemzetépítő munkában bármely téren komolyan munkálkodik.

A „Magyar Statisztikai Szemle” havonta jelenik meg, körülbelül 32 oldal terjedelemben; előfizetési díja a postaköltség beszámításával az 1923. január—júniusi

I. félévre 800 korona

közalkalmazottak, közhivatalok részére 400 „

egyes szám ára 150 korona.

A „Magyar Statisztikai Szemle”-re kizárólag a magyar kir. központi statisztikai hivatalnál (Budapest, II., Keleti Károly-utca 5/7. sz. fszt. 14.) lehet előfizetni.

Egyes számok úgy a m. kir. közp. stat. hivatalnál, mint a hivatal bizományosánál, Toldi Lajos könyvkereskedő cégnél (Budapest, II., Fő-u. 2.) kaphatók.

Az első szám előszavában,¹³ Szabóky Alajos a következő gondolatokkal bocsátotta útjára a folyóiratot:

ELŐSZÓ.

A statisztikai felvételek, amelyek a társadalmi és gazdasági élet minden terének megvilágítására vannak hivatva, az állami igazgatás egyik nélkülözhetetlen alapját képezik. Statisztikai adatok nélkül helyes törvényhozási és közigazgatási funkciókat az állam épp úgy nem végezhet, mint ahogy nem élhet helyesen az a magánegyén, aki saját vagyoni viszonyairól és teljesítőképességéről nincsen tájékozva.

Az állami igazgatás tájékoztatása mellett azonban a statisztikának további feladata, hogy az állampolgárokat is az ország gazdasági és társadalmi viszonyai felől minél részletesebben tájékoztassa. A statisztikai hivatal ezért már régóta foglalkozott azzal az eszmével, hogy külföldi példának megfelelőleg egy folyóiratban közölje gyors ütemben azokat a jelenségeket, amelyek időközönként gazdasági vagy társadalmi életünkben előfordulnak.

A statisztikai hivatal eddigi kiadványai, melyek tudományos szempontból elismert magas színvonalon állnak, a szöveges ismertetésen kívül a nagyközönség által nehezen élvezhető számszlopok szinte végtelen sorozatát tartalmazzák, céljuk szerint is főleg forrásmunkáknak tekinthetők. Épp ezért különösen szükséges a statisztikai összeállításokra fordított jelentékeny munka és költség oly irányú értékesítése is, mely a felvételek eredményeit frissen, aktuálisan, népszerű szöveges ismertetésben közölje.

A hivatal előterjesztésére a kereskedelemügyi miniszter úr, azért, egy ilyen folyóirat szerkesztésével bízta meg a m. kir. központi statisztikai hivatalt. E folyóirat könnyen érthető, szemléltető formában, grafikonok, térképek alkalmazásával, frissen fogja közölni Magyarország demográfiai, gazdasági, kulturális és szociális viszonyait lehetőleg nemzetközi adatokkal való összehasonlításban. Informálni fogja az érdeklődő közönséget az egyes fontosabb kérdéseknél a hazánkat elsősorban érdeklő külföldi államok társadalmi és gazdasági viszonyairól. A folyóiratnak célja, hogy mindenki, aki politikai, társadalmi vagy gazdasági téren komoly tevékenységet ohajt kifejtetni, a statisztikai adatokat minél könnyebben megismerhesse és így ezekből tevékenységéhez a megfelelő irányítást és felvilágosítást megszerezhesse. Különösen fontos ma a statisztikának minél pontosabb ismerete, mert erőviszonyainknak ismerete nélkül nem tudnak úgy az egyének, mint az érdekeltségek résztvenni abban az építómunkában, amely az ország fejlődése szempontjából elkerülhetetlenül szükséges.

Az országos cél mellett szolgálni akarja azonban e folyóirat magának a statisztikának az ügyét is azzal, hogy a statisztika iránt tapasztalt idegenkedés eloszlatassék és a nagyközönség körében mindinkább elterjedjen a statisztika szükségességének és fontosságának tudata és különösen megszűnjék az a bizalmatlanság, amelyet az adatszolgáltató közönség részéről, sajnos, még jelenleg is tapasztalni kell. E cél elérése érdekében a folyóirat az adatfelvételeket is ismertetni fogja és azoknak fontosságáról és céljairól is tájékoztatni fogja úgy az adatgyűjtő szerveket, mint az adatszolgáltató közönséget. Alkalmat fog adni ezzel a magyar közönségnek, hogy a statisztika fontosságát átérezve, megbízható statisztikai adatok szolgáltatásával segítse elő országunk gazdasági és társadalmi viszonyainak minél pontosabb ismeretét.

E folyóiratot abban az erős meggyőződésben indítom útra, hogy reményeinkben, amelyeket ehhez a folyóirathoz fűzünk, nem fogunk csalódni, szíves érdeklődéssel fogják fogadni mindazok, akik már ezideig is a statisztika iránt érdeklődtek s a közönség köréből új hivatások fog gyarapodni a statisztika kedvelőinek táborába.

Magunk részéről teljes objektivitással törekedni fogunk helyesen megvilágítani úgy a társadalmi, mint gazdasági életünk szempontjából felmerülő összes jelenségeket, s ezzel fogunk szellemi erőnkkel hozzájárulni ahhoz a nagy építómunkához, amely a világháború, forradalmak és az ország feldarabolása folytán állami életében erősen megrendített hazánk újjáépítésével az egész nemzetre vár.

Szabóky Alajos dr.

h. államtitkár,
a magyar kir. központi statisztikai
hivatal igazgatója.

¹³ Előszó. Megjelent: *Magyar Statisztikai Szemle* 1923. évi. 1-2. szám 1-2. old.

A folyóirat elvi szerkesztését azóta is a Központi Statisztikai Hivatal mindenkori vezetője (előbb igazgatója, 1929-től elnöke) irányítja. A szerkesztési munkálatok közvetlen irányítói a kezdetektől a következők voltak: *dr. Dobrovits Sándor* (szerkesztő, 1923. évi 1. sz. – 1939. évi 5. sz.); *dr. Elekes Dezső* (szerkesztő, 1939. évi 6. sz. – 1944. évi 12. sz.); *dr. Thirring Lajos* (felelős szerkesztő 1945. évi 1. sz. – 1948. évi 12. sz.; ezen időszakban az 1948-as év folyamán Thirring mellett dr. Elekes Dezső főszerkesztő); *Péter (Pikler) György* (szerkesztő, 1949. évi 1. sz. – 1954. évi 7. sz.); *Rédei Jenő* (felelős szerkesztő, 1954. évi 8. sz. – 1959. évi 2. sz.); *dr. Kenessey Zoltán* (felelős szerkesztő, 1959. évi 3. sz. – 1967. évi 3. sz.); *dr. Gyulay Ferenc* (felelős szerkesztő 1967. évi 4. sz. – 1973. évi 6. sz.; főszerkesztő, 1973. évi 7. sz. – 1990. évi 3. sz.); *Visi Lakatos Mária* (főszerkesztő, 1990. évi 4–5. sz. – 1998. évi 12. sz.); *dr. Hunyadi László* (főszerkesztő, 1999. évi 1. sz., jelenleg is).

Az 1954. évi 8. számtól az 1973. évi 6. számig terjedő időszakban a felelős szerkesztő mellett főszerkesztők Péter György és *Huszár István* elnökök voltak. A szerkesztésben szerkesztőbizottság először 1948-ban vett részt egy éven át. Később, a felelős szerkesztői és a főszerkesztői titulusok kialakításával egyidejűleg újra létrehozták a szerkesztőbizottságot. Az 1973. évi 7. számtól kezdve a bizottság elnöke a Központi Statisztikai Hivatal mindenkori elnöke, a felelős szerkesztői státus pedig megszűnt.

A folyóirat tízéves fennállása alkalmából, az 1933. évi 1. számban (48–49. old.) dr. Dobrovits Sándor, a Hivatal akkori elnöke¹⁴ foglalta össze a követendő célt és a megvalósulást.

1948 végén Péter György lett a Hivatal elnöke, aki az intézmény átszervezésével együtt a *Statisztikai Szemlét* is „újjaszervezte”. Féléves szünet után, vállalva a folyamatoságot, XXVII. évfolyamként 1949-ben újra indult a folyóirat.

Az 1950-es évek második felében a közgazdasági és társadalmi reformtervek megindulása idején (melynek egyik vezető alakja éppen Péter György lett) a *Statisztikai Szemle*, mint ahogy maga a statisztika is, viszonylag gyorsan válaszolt az új típusú szakmai és tudományos igényekre. Ezt követően már nemcsak a tervteljesítés adatairól számolt be, hanem kielégítette és bemutatta a gazdaság irányítása részéről jelentkező, a bonyolult társadalmi-gazdasági jelenségek tudományos vizsgálatához szükséges adatigényeket is. Miután lehetővé vált a matematikai módszerek közgazdasági alkalmazásának vizsgálata, kutatása, a *Szemle* készen állt ezek eredményeinek megjelentetésére. Az egyre több témára kiterjedő adatgyűjtések és elemzések (háztartás-statisztika, gazdasági jelzőszámok, társadalmi rétegződés jelzőszámok, jövedelem- és fogyasztáskutatás, input-output elemzések, nemzetközi összehasonlítások módszertana) bemutatása is teret kapott lapjain.

Ha áttekintjük a korabeli külföldi társfolyóiratokat, megállapíthatjuk, hogy a *Statisztikai Szemle* „...a tisztán adatközlő és a tisztán (matematikai statisztikai vagy ökonometria jellegű) módszertani folyóiratok között sajátos helyet foglal el. ...az egyetlen olyan statisztikai folyóirat, amely az alkalmazott metodikát tekintve különböző színvonalú elemzéseket, modern kutatási eljárásokat tárgyaló módszertani tanulmányokat, történeti dolgozatokat, és nagymennyiségű nemzetközi módszertani információt közöl havonta.”¹⁵

¹⁴ Az 1929. évi XIX. tv. (sorban a harmadik statisztikai törvény) óta a Hivatal mindenkori vezetőjét elnök megnevezés illeti.

¹⁵ Beszámoló a *Statisztikai Szemlé*ről. Kézirat. é.n. (Gyulay Ferenc hagyatékából.)

© K Ü L Ö N F É L E ©

A Magyar Statisztikai Szemle 10 éves.

Les dix premières années de la Revue Hongroise de Statistique.

A Magyar Statisztikai Szemle megindítása az összeomlás után újraéledő magyar nemzet első bizalommal és életerővel telt megmozdulásai közé tartozik. Elindulásakor kitűzött legfőbb célja volt, hogy az ország újjáépítéséhez a szükséges statisztikai anyagot szállítsa.

Nehéz feladat volt ez azokban az időkben, mikor a közállapotokban bekövetkezett nagy átalakulás, a valutáris viszonyok sűrű változása, a közigazgatási szervek nagy elfoglaltsága és a csökkent adatszolgáltató készség a statisztikai adatgyűjtések lebonyolítását rendkívül megnehezítette, sőt több vonatkozásban teljesen lehetetlenné tette. A statisztikai adatok iránt ugyanekkor megnövekedett érdeklődést, azt a kívánságot, hogy a bizonytalan közállapotokról a statisztika minél sűrűbb és részletesebb felvilágosítást nyújtson, a Központi Statisztikai Hivatal a Magyar Statisztikai Szemle útján igyekezett kielégíteni.

Folyóiratának megindításával, részben a külföldi hasonló célú folyóiratokat vette mintául, de számos vonatkozásban újszerű közleménytípust teremtett. A Szemle a csupán az adatgyűjtések eredményeit ismertető vagy a kizárólag tudományos statisztikai közleményeket tartalmazó folyóirat-típusok között a középutat választotta és a főbb statisztikai eredmények rövid ismertetése mellett mélyreható tudományos dolgozatokat is közöl. Ezenkívül feladatának tekinti, hogy a különböző adatgyűjtések módszereiről és általában a statisztikai tevékenységről is tájékoztassa olvasóit.

Némileg eltér a külföldi mintáktól a Szemle tartalmának idegen nyelven való közlésénél is. Igyekezete oda irányul, hogy a külföld a Szemlében közölt összes adatokról és megállapításokról tájékoztatást nyerjen. Francia nyelven közli azért az egyes cikkek címén felül a táblafejeket, a rajzok magyarázatát és a cikkek tartalmi kivonatát is.

A kezdet nehézségei után, párhuzamosan a Központi Statisztikai Hivatal egyre növekvő produktivitásával a Szemle erős fejlődésnek indult és fejlődésének csak az utóbbi évek kényszerítő pénzügyi nehézségei vetettek gátat. A Szemle megindulásakor ter-

jedelmét havi két ívben jelezte. A rendelkezésre álló anyag gazdagsága azonban rövidesen szükségessé tette, hogy ezt a havi tartást túllépje és egyes számainak terjedelme időnként megközelítette a tíz ívet is. Az egyes évfolyamok oldalszáma a következő volt:

I. (1923) évf. 416 old.	VI. (1928) évf. 1376 old.
II. (1924) " 532 "	VII. (1929) " 1268 "
III. (1925) " 524 "	VIII. (1930) " 1180 "
IV. (1926) " 774 "	IX. (1931) " 1166 "
V. (1927) " 1222 "	X. (1932) " 1218 "
	Összesen 9676 "

A Szemle fejezeteinek terjedelme.

Terület és népesség	1907 old.
Szociális statisztika	563 "
Mezőgazdaság	979 "
Ipar	355 "
Kereskedelem és közlekedés	1258 "
Árstatisztika és pénzügy	1106 "
Irodalmi szemle	660 "
Konzuli jelentések	575 "
Egyéb	1959 "
Függelék	216 "
Melléklet (gazdaságstatisztikai adatok 1926—1932)	98 "
Összesen	9676 old.

A Szemle tartalmának beosztása a lefolyt 10 év alatt alig változott. Az első években a külkereskedelmi tárgyú cikkek domináltak, majd az árstatisztikai és pénzügyi vonatkozású és mezőgazdasági cikkek kerültek túlsúlyba, 1927 óta pedig állandóan a statisztika sajátos területének, a népesedés kérdésének művelésére szentelte a Szemle a legtöbb teret. Az „Egyéb” rovat alatt számolt be a Magyar Statisztikai Társaság működéséről és ide soroztuk a gazdasági helyzetéről közölt összefoglaló táblázatokat és jelentéseket is. Helyzetjelentéseink kezdetben csak a legfőbb statisztikai adatokat tartalmazó „Gazdasági jelzőtábla” összeállítására szorítkoztak, később az adatsorokat ábrázoló rajzokkal bővültek, 1928 közepe óta pedig rövid szöveges jelentésben is vázoljuk a gazdasági helyzetnek statisztikai képét. A Szemle első számában a gazdasági jelzőtábla 75 havi adatsort közölt. A táblázat azóta egyre bővült s bár a könnyű áttekinthetőség érdekében a részletek közlését csökkentettük és csak a legfontosabb adatsorok beiktatására szorítkozunk, a táblázat jelenleg már 185 adatsort tartalmaz. Az adatok a közállapotoknak mind újabb és újabb terü-

letére terjedtek ki. Az a körülmény, hogy míg a népmozgalmi, a külkereskedelmi és az árstatisztikai adatokon felül a Szemle első számában mindössze csak 8 adatsorunk volt, addig jelenleg 96 sorunk van, élénken jellemzi a statisztikának hatalmas térhódítását.

A „Gazdasági jelzőtábla” havi adatai.

Csoportok	1923. 1—2. sz.			1932. 12. sz.		
	Abaz. számok	Viszony	Adatsorok összesen	Abaz. számok	Viszony	Adatsorok összesen
Népmozgalom	4	4	8	8	6	14
Munkapiac	—	—	—	15	2	17
Termelés	2	—	2	10	—	10
Kereskedelem	29	—	29	43	—	43
Közlekedés	—	—	—	22	—	22
Áralkulás	15	15	30	20	12	32
Pénz és hitel	6	—	6	42	5	47
Összesen	56	19	75	160	25	185

A Szemlét a Központi Statisztikai Hivatal mindenkor elnöke (1924 márciusig Szabóky Alajos, azóta pedig Kovács Alajos h. államtitkár) irányítja. A Szemlében közölt tanulmányok és ismertetések aránylag csekély kivétellel a Központi Statisztikai Hivatal fogalmazási személyzetének tollából kerülnek ki. Tíz év alatt 6.830 kéthasábos oldal terjedelmű cikket írt a Szemlébe a Hivatal fogalmazói kara. Ez a hatalmas teljesítmény, melynek elérésében a Hivatal fogalmazási személyzete kivétel nélkül részt vett, kiváló bizonyítéka a tisztviselői kar magas tudományos képzettségének és termékenységének. Egyben rávilágít a rendkívül kedvező hatásra, amelyet a Magyar Statisztikai Szemle a Központi Statisztikai Hivatal személyzete színvonalának emelése tekintetében gyakorol. A Szemle munkatársai egyébként a következőképpen csoportosíthatók:

a Közp. Stat. Hiv. fogalmazási személyzetéből	32 cikkíró	6.830 oldallal
a Közp. Stat. Hiv. egyéb személyzetéből	14	500
a Közp. Stat. Hiv. által összeállított gazd. jelzőtábla stb.	1.531	
a Közp. Stat. Hiv. szerzői munkássága összesen:	46 cikkíró és	8.861 oldal.
Külső cikkírók:	59	815 oldallal
Mindössze:	105 cikkíró és	9.676 oldal.

A Központi Statisztikai Hivatalban működő szerkesztőség, valamint revizori, fordítói, térképészeti és kiadói személyzet nincs külön munkacsoportba szervezve, hanem egyéb hivatalos munkálatai mellett látja el a Szemle kiadásával járó teendőket.

A Szemle rendszerint 1800 példányszám-ban jelenik meg. Példányszámainak megoszlásáról 1932 decemberről az alábbi adatokat közöljük:

1. előfizetők:

köztisztviselők	228 előfizető	229 péld.-ra
közhivatalok és iskolák	123	208
gazdasági vállalatok	162	185
könyvtárak, egyesületek	28	28
belföldi magánszemélyek	152	152
külföldiek	23	23
Összesen:	716 előfizető	825 péld.-ra

2. csereviszony:

belföldi	107 címre	107 példány
külföldi	187	195
Összesen:	294 címre	302 példány

A Szemle többi példánya a csekély számú tiszteletpéldány (sajtópéldány) leszámításával a könyvkereskedői forgalomban túlnyomórészt elkel, úgyhogy számos példányból a készlet teljesen elfogyott. A külföldi csereforgalomban a Szemle francia nyelvű kivonatai és fejszövegei révén igen értékes csereanyagnak bizonyult és a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárának, különösen pedig folyóiratgyűjteményének jelentős és nagyértékű gyarapítását teszi lehetővé.

A Szemle külső alakjában, typográfiai előállításában a lefolyt tíz év alatt változás nem történt és jelenleg is ugyanabban a nyomdában készül, ahonnan 1923 elején első példányszáma, melyhez a Központi Statisztikai Hivatalnak oly sok reménye és várakozása fűződött, kikerült. Tíz évi munkásságunk alatt komoly törekvésünk volt, hogy az ország tájékoztatására, a statisztikai ismeretek terjesztésére irányuló célunkat szolgáljuk. Törekvéseinknek sikere felett a közönség van hivatva ítélni. D. S. dr.

A folyóirat máig is érvényes belső rovatszerkezete, szerkesztési elvei, tipográfiája 1962-ben alakult ki. Ekkor létesültek a hosszabb tanulmányok közlését szolgáló „Statisztikai elemzések” és a „Módszertani tanulmányok” elnevezésű rovatok, valamint, nem sokkal később, a „Történeti dolgozatok” rovat, mely statisztikatörténeti és történeti statisztikai tanulmányok közlésre biztosított és biztosít ma is helyet.

A „Szemle” rovat statisztikai szervezési kérdésekről, konferenciákról, kongresszusokról, a statisztika hazai és nemzetközi tudományos és közéleti eseményeiről számol be. Ezen belül a „Magyar szakirodalom” és a „Magyar nyelvű szakirodalom” rovatok recenziókat közölnek a frissen megjelent szakkönyvekről. A „Statisztikai hirodó” kinevezésekről, kitüntetésekéről, egyéb személyi és szervezeti jellegű és a nemzetközi kapcsolatokat érintő hírekről, valamint a statisztikai kiadványokról tudósít. A „Statisztikai irodalmi figyelő” pedig a külföldi társfolyóiratok egyes, érdeklődésre számot tartó cikkeit, tanulmányait ismerteti. Válogatott tájékoztatót nyújt ugyanakkor (a KSH Könyvtár és Dokumentációs Szolgálattal együttműködve) a külföldi társfolyóiratok tartalomjegyzékéről és a könyvtárba beérkezett friss szakmai anyagokról. Az előbbiről a „Külföldi folyóiratszemle”, az utóbbiról pedig a „Bibliográfia” című kéthavonta váltakozóan megjelenő rovatok tájékoztatnak.

Az „Eltűnt statisztikák nyomában” című rovatban, 1990 óta a *Szemle* korábbi, ám elfelejtett, de az idők változásával újra aktuálissá, érdekessé váló anyagaiból jelent meg válogatás. 1991-ben összeállította a szerkesztőség az egykori „Gazdasági jelzőszámok” című adatközlés felújításnak tervét is, azonban azt végül a Hivatal *Gazdaság és Statisztika* című folyóirata valósította meg. Új, rövidebb közlési formaként szolgált a „Statisztikusok egymás között” és a „Statisztikai egypercesek” rovat is, amely a még ki nem forrt, de a nyilvánosság kontrolljára igényt tartó elemzési vagy szervezési kérdésekkel foglalkozó gondolatokat és egy-egy aktuális témát érintő rövidebb adatközlő vagy problémafelvető írást adott közre.

1963-ban első ízben került olvasóink kezébe a *Statisztikai Szemle Repertórium*a című kiadvány, mely tartalmazta az 1923-tól 1962-ig megjelent cikkek szakszerű bibliográfiáját. 1964-ben pedig napvilágot látott a külföldi könyvekről és cikkekről, a „Statisztikai irodalmi figyelő” rovatban közölt ismertetések bibliográfiája is. A szerkesztőség munkatársai (1998-ban a Könyvtár dolgozói közreműködésével) azóta is ötvenként elkészítik a repertóriumot és az év valamelyik számának mellékleteként közreadják. A repertóriumköteteket név- és tárgymutató egészíti ki. (A jövőben CD-ROM alakjában a teljes repertóriumanyagot tervezzük közzétenni.)

A szerkesztőség szorosan a Hivatal szervezetéhez tartozik, de mint önálló egység közvetlenül az elnök felügyelete alatt végzi munkáját. Ily módon biztosítható egyszerre működésének két alapvető feltétele: a szilárd anyagi bázis, illetve a pártatlanság, az egész statisztikai szakma képviselője. Ezt a célt szolgálja a tekintélyes szerkesztőbizottság is, melynek tagjai, főként tanácsadói és lektori minőségben, tevélegesen közreműködnek a szerkesztésben. Az is a tudományosság erősítését és a „belterjesség” elkerülését szolgálta és szolgálja, hogy a mindenkor főszerkesztői törekvések egyre szélesítették és szélesítik ma is a szerzői kört a Hivatalon kívüli szakemberek szerzőül való megnyerésével. Mind a tudománnyal, mind az oktatással, elsősorban az egyetemeken (mindenek előtt a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem) és a Magyar Tudományos Akadémián keresztül tartja a kapcsolatot a szerkesztőség. Épp ilyen fontosnak ítéli a Magyar

Statisztikai Társaság munkájának nyomon kísérését és az intézmény egykori saját lapjának, a *Journalnak* pótlását is. Természetesen a KSH vidéki igazgatóságain keresztül a fővároson kívül folyó munkák eredményeinek közzétele előtt is nyitva áll a folyóirat. Ebből is következik, hogy egyúttal „szellemi műhely” is, mely – a szerzői önállóság tiszteletben tartásával – tanítani és nevelni igyekszik.

Harminc évvel ezelőtt, a Hivatal akkori elnöke, *Huszár István* is kiemelte ezeket a törekvéseket a folyóirat szerkesztési elveiben¹⁶

„Ma a *Statisztikai Szemle* a hivatásos statisztikusoknak, a statisztikai adatokat felhasználó vezetőknek és tudományos kutatóknak, valamint a statisztika iránt érdeklődő nagyközönségnek fontos tudományos fóruma. Ösztönzéseket kaphatnak belőle új kutatásokra, tájékozódhatnak a statisztika tudományának külföldi és hazai állásáról, a legújabb magyarországi vizsgálatokról és a bevezetett statisztikai módszerekről, megvitatják ezeknek eredményeit.

Fel lehet vázolni annak „modelljét”, hogyan jelentkezik egy-egy új tudományos téma vagy elemzési módszer a *Statisztikai Szemle* hasábjain, a különböző rovatokban, és hogy a folyóirat így hogyan tükrözi és egyben hogyan segíti elő a tudományos fejlődést.

1. Egy-egy új téma vagy módszer először leggyakrabban a „Statisztikai Irodalmi Figyelő” rovatban jelenik meg. Ez a rovat ugyanis gyors, majdnem „naprakész” áttekintést nyújt a statisztika állásáról a világon. Bár előfordult, hogy magyar tudósok lényegesen hozzájárultak önálló eredményekkel a statisztika tudományának világméretű fejlődéséhez (gondoljunk például *Kőrösy Józsefre*, *Keleti Károlyra*, *Vízaknai Antalra* vagy *Jordan Károlyra*), mégis nagyon természetesen legtöbbször külföldről kapjuk az első ösztönzéseket, ötleteket az új tudományos témákra és módszerekre, amelyeket azután a hazai viszonyoknak megfelelően alakítunk át, fejlesztünk tovább. Éppen ezért volt nagy jelentősége annak, hogy az irodalmi ismertetések rovata 1957-ben megindult, majd 1962 óta havonta jelenik meg. Ennek – a Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárának gazdag folyóirat- és könyvgyűjteményére támaszkodó – rovatnak ablakán keresztül tájékozódunk. Ha áttekintjük az utolsó számokban e rovat tartalmát, látjuk, milyen kérdések foglalkoztatják a statisztika tudományát más országokban és egyben nálunk is. Csak néhányat említek meg: gazdasági előrejelzés, a tudomány gazdaságtana, a műszaki fejlődés, a termelési függvények becslése, a termelői árak előrejelzése, a lakossági kereslet előrejelzése, az információelmélet, egyes társadalmi rétegek életkörülményei, a továbbtanulási modellek, a környezeti hatások elemzése input-output módszerrel, a különböző nemzetközi összehasonlítások stb.

2. Az irodalmi ismertetések rovatában való megjelenésnél nem sokkal később (egyes esetekben még előbb is) jelentkezik az új téma vagy módszer a „Módszertani Tanulmányok” rovatban. Egy összefoglaló tanulmány rendszerzetten áttekinti a világirodalmat az új téma vagy módszer vonatkozásában, értékeli a nálunk is felhasználható elemeket, a magyarországi alkalmazási lehetőségeket, esetleg már javaslatokat is tesz a magyarországi felhasználásra. Példaképpen említhetem az ebben a számban megjelent tanulmányt a társadalomstatisztikai rendszerek felépítéséről (*Andorka-Ilés*), a környezet statisztikai megfigyelésének kérdéseit felvető tanulmányt (*Drechsler*, XLIX. évf. 8–9. sz.), valamint a Bayes-módszereket bemutató tanulmányt (*Theiss*, XLIX. évf. 11. sz.). Az első kettő egy-egy fontos új statisztikai kutatási témát, illetve a meglevő adatoknak rendszerbe foglalását írja le a legfrissebb külföldi törekvésekre utalva és a magyar felhasználás lehetőségeit boncolgatva, a harmadik pedig egy nagy jelentőségű új módszertani kezdeményezést mutat be.

3. Nagyon helyeselni lehet, ha a statisztikus – amikor egy új témát tanulmányozni kezd – felméri, hogy milyen hasonló kezdeményezések fordultak elő a magyar hivatalos statisztika korábbi munkájában, milyen szempontok vezették évtizedekkel ezelőtt a statisztikusokat, milyen eredményekre jutottak, amelyeket sok esetben nagyon értékesen lehet a mai magyar adatokkal összehasonlítani. Utalnék például a budapesti szegényügynek *Kőrösy* által végzett

¹⁶ *Huszár, I.* (1972): A statisztikai tudomány és a Statisztikai Szemle. *Statisztikai Szemle*, 50. évf. 4. sz. 344–358. old.

vizsgálatait bemutató statisztikatörténeti tanulmányra (*Cseh-Szombathy*, XLVII. évf. 11. sz.) vagy a két világháború közötti budapesti és országos társadalmi mobilitási adatoknak Laky régi munkáját felhasználó bemutatására (*Andorka*, XLIX. évf. 10. sz.), vagy a nemzetivagyon-számitás történetét tárgyaló tanulmányra (*Hajpál*, XLVII. évf. 2. sz.). Mind a három témakörben új statisztikai kutatásokat végzünk, a két világháború közötti statisztikai felvételek és elemzések újraátgondolása sok módszertani tanulásággal szolgálhat és összehasonlítható anyagot is adhat.

A „Történeti Dolgozatok” rovatnak emellett van egy másik szerepe is: történelmi tanulmányokat közöl a rendelkezésünkre álló statisztikai adatok alapján. Ezek a tanulmányok nagymértékben előrelendítik a történelemtudományt is, és bizonyítják a korszerű statisztikai megközelítésű történeti kutatások lehetőségét Magyarországon. Utalnék például a magyarországi XVIII–XIX. századfordulói munkaerőhelyzetre, azt is mondhatnánk: a foglalkozási és társadalmi összetétel adatokra támaszkodva bemutató tanulmányra (*Dávid*, XLIX. évf. 6. sz.), valamint a XVIII. század végi Magyarországra vonatkozó, statisztikai táblák ismertetésére (*Ember*, XLIX. évf. 12. sz.).

Fontos szerepe ennek a rovatnak az olyan tanulmányok közlése is, amelyek a magyar statisztikai tudomány elméletétörténeti hátterét mutatják ki (*Szabady*, XLV. évf. 8–9. sz., *Horváth Róbert*, XLVIII. évf. 1. és 2. sz.).

4. A statisztikai tudomány továbbfejlődésének első mozzanatai, lépései gyakran tükröződnek a Szemle rovatban is, amikor a hazai és külföldi tudományos konferenciákról, vitákról számol be. Az új témákat és módszereket sokszor először ilyen összejöveteleken mutatják be, terjesztik elő vitára, hogy azután a szakmai vita tanulságait felhasználva dolgozzanak tovább rajtuk a kutatók. Így az előadások – tovább érelve – gyakran megjelennek a *Statisztikai Szemle* hasábjain is. Például az 1971 őszi második magyar ágazati kapcsolati mérlegek konferencián is sok új gondolat jelent meg, mint például az ágazati kapcsolati mérlegek és az ökonometria modellek összeépítése, a tevékenységi és szervezeti mérlegek egymáshoz való viszonyának tisztázása, mindkét fajta mérleg párhuzamos elkészítése, az együttthatók előrebecslése különböző módszerekkel, az ágazati kapcsolati mérlegek felhasználása az ártervezésben.

A Szemle rovat funkciója természetesen bővebb ennél, mert – a Statisztikai Híradó rovatával együtt – általános képet nyújt a magyar statisztikai tudományos életéről, bírálja a magyar szerzők statisztikai tárgyú könyveit, beszámol az akadémiai Statisztikai Bizottság munkájáról, a Magyar Közgazdasági Társaság Statisztikai Szakosztályának életéről, rendezvényeiről.

5. Ezek után az előzetes lépések után érkezik el általában valamely új statisztikai téma vagy módszer a fejlődésnek arra fokára, hogy megjelenik a Statisztika Szemlében az első, hazai adatokon alapuló, a magyar viszonyokra vonatkozó tanulmány. Talán nem túlzás, ha azt mondom, hogy az ilyen tanulmányok megjelenése lényeges tudománytörténeti esemény, fordulat. Ilyenek voltak a Magyarország gazdaságára vonatkozó első ökonometria modellek, a reprezentatív adatfelvételeken alapuló jövedelemeloszlási tanulmányok, az első magyar ágazati kapcsolati mérleg tanulmányok.

6. Az első magyar adatokon alapuló tanulmányt általában néhány éven belül sok hasonló követi, amelyek továbbfejlesztik az eredeti módszert, új szempontokból mutatják be a vizsgált témát, újabb, mélyebb összefüggéseket tárnak fel. Nemzetközi összehasonlításokat készítenek, megkísérlik a kérdéses adatokat hosszabb elmúlt időszakra rekonstruálni, megbecsülni.”

A *Statisztikai Szemle*, a Hivatal támogatásával, több ízben hirdetett statisztikai pályázatot a tudományos tevékenység ösztönzésére, illetve helyt adott máshol kezdeményezett pályázatok meghirdetése közzétételének az eredményeikről szóló beszámolóknak, sőt, a nyertes pályaművek nagy részét le is közölte a folyóirat. E pályázatok igen sikeresek voltak.

Sajnos, talán már a múltba veszett, hogy 1962-ben a *Statisztikai Szemle* akkori főszerkesztője a szakmai színvonal és a szép, jól érthető stílus fejlesztésre *statisztikai irodalmi nívódíjat* létesített, melyet Fényes Elekről neveztek el. Mindeddig négy alkalommal, legutóbb 1983-ban osztották ki. Talán nem lenne hiábavaló feltámasztani ezt a szép hagyományt.¹⁷

Napjainkban – mint oly sok minden – a *Statisztikai Szemle* is csendes átalakuláson megy át. Mint ezt korábban láthattuk, a második világháborút megelőző időkben, a XIX. században éppúgy, mint a XX. század első harmadában a nemzetközi diplomácia és így a nemzetközi statisztikai élet nyelve a francia volt. Ezt természetesen az akkori Hivatal is követte. 1945 előtt a *Szemle* is francia nyelvű összefoglalásokat és tartalomjegyzéket közölt. Mindez a háború után megváltozott. A hatvanas években az orosz központú kapcsolatrendszer fokozatosan megváltozott, és a magyar statisztikának is alkalmazkodnia kellett a nemzetközi gyakorlathoz: mind a diplomáciában mind pedig a statisztikában az angol nyelv vált elfogadottá. Ezt jelzi az, hogy 1960-as évek végétől orosz és angol, majd négy nyelvű (angol-német-francia-orosz) tartalomjegyzékkel, és előbb angol-orosz, majd csak angol összefoglalókkal jelent és jelenik meg ma is a *Szemle*.

Az 1990-es évek második felében megérett a helyzet az angol nyelvű különszámok megjelentetésére, amire az 1997 és 1999 közötti években egy-egy alkalommal, majd 2000-ben és 2001-ben évi két ízben került sor. A folyóirat mellékleteként megjelenő különszámok szerzői a magyar hivatalos statisztikai élet és a statisztikatudomány legaktuálisabb és legrepresentatívabb eredményeit mutatták és mutatják be 10-12 ívnyi terjedelemben.

Az idők szavát követve, a folyóirat szerkesztésében és megjelenítésében egyre nagyobb szerepet játszik az elektronika. Az Interneten, a Központi Statisztikai Hivatal honlapjához kötődve, de önálló elérhetőséggel megtalálhatók a *Szemle* utóbbi két esztendőben megjelent számainak tartalomjegyzékei és a fő tanulmányok magyar és angol nyelvű összefoglalója. Egy-egy tanulmány mellékleteként megjelenő nagyobb mennyiségű adatár vagy táblagyűjtemény is itt érhető el. Tervezzük az archívum folyamatos feltöltését is. A honlap a KSH Internet-megjelenítésének korszerűsítésekor változni fog. Terveink szerint egyre gyakrabban élénk az először 2000-ben közzétett CD-ROM-melléklettel is, mely a 2000-ben végrehajtott Általános Mezőgazdasági Összeírás adatait tartalmazta. Az 5. angol nyelvű különszám angol nyelvű CD-ROM-mellékleten mutatta be a magyar mezőgazdaság 1851 és 2000 közötti történetét. (Mindkét CD-ROM a KSH Mezőgazdasági Statisztikai főosztályán készült.)

*

Létrejötté óta a *Statisztikai Szemle* a Hivatallal együtt alakult, fejlődött. A folyóiratban közölt tanulmányok, cikkek és egyéb írások általában azokat a problémákat, tudományos kutatási területeket tükrözik, amelyek a Hivatalt a különböző időszakokban foglalkoztatták. A szerkesztőség vezetése mindig figyelmet fordított a tudományos munka eredményeinek bemutatására. Ily módon – reményeink és törekvéseink szerint – talán sikerült olyan szerkesztő–szerző, szerkesztőség–Hivatal kapcsolat és tágabb szakmai

¹⁷ Dr. Gy(ulay) F(erenc) (1983) A Fényes Elek nívódíjak kiosztása. *Statisztikai Szemle*, 61. évf. 11. sz. 1170–1173. old.

kapcsolatrendszer kiépítése, amely hozzájárulhatott tudományos színvonalú dolgozatok megfelelő formákba öntött megjelentetéséhez.

Ez folyóiratunknak jövőbeni célja is. A szerkesztőség arra törekszik, hogy fenntartsa és emelje tudományos színvonalát, hogy méltón tölthesse be az elődök által kijelölt, a kortársak által igényelt helyét a Hivatalban és az egész statisztikai szakmában.

SUMMARY

At the 80th anniversary of the periodical *Statisztikai Szemle* (*Statistical Review*) the author introduces the circumstances of the creation of the periodical and the editorial features of the earlier issues using previous studies and internal documents. The paper describes the aims of the present and the plans of the future.